

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 5 (5162) 4 лютага 2022 г.

ISSN 0024-4686

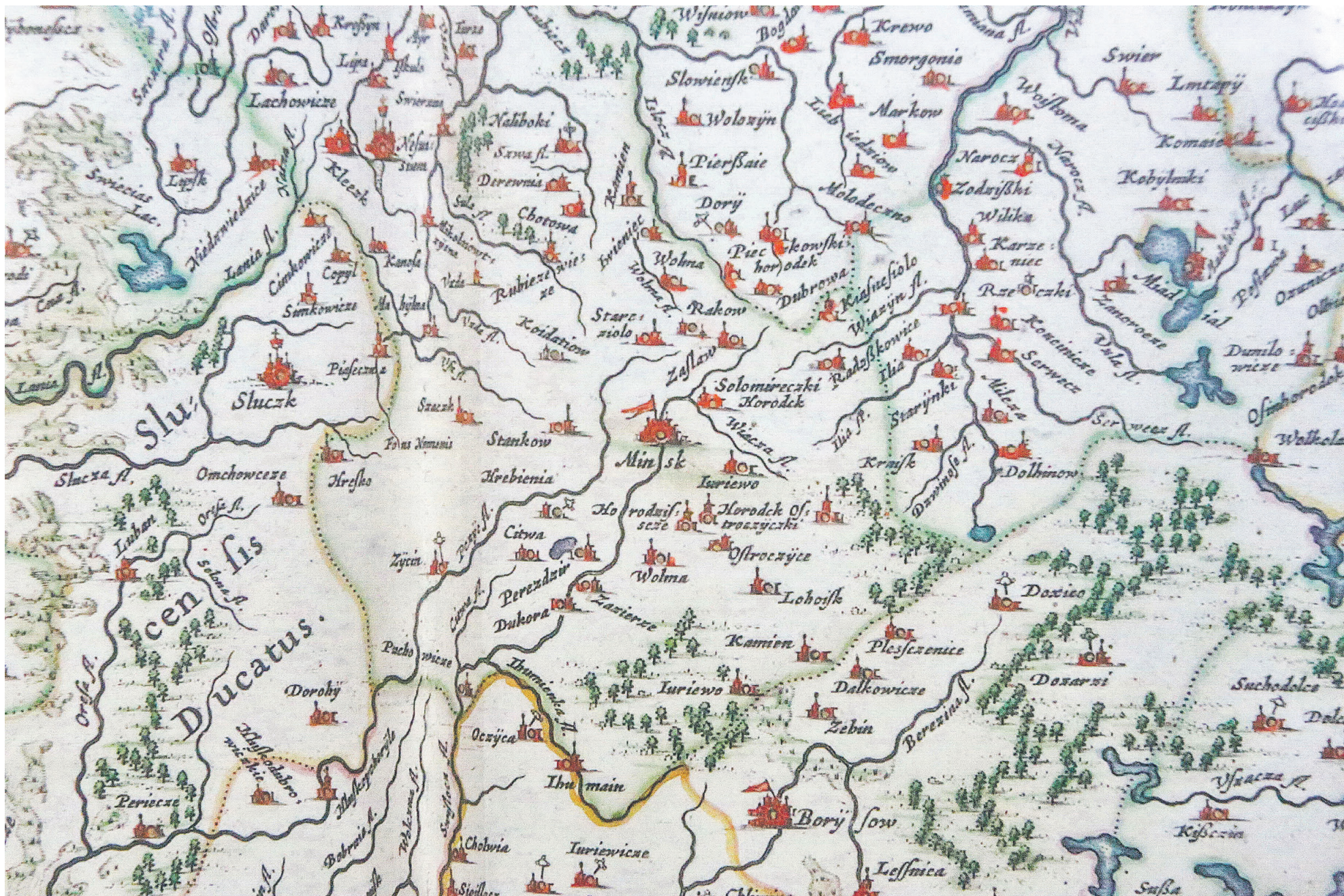
16+

Скрозь
люстэрка
экслібрысаў
стар. 4

Шляхамі
вялікіх
класікаў
стар. 5

Зрушыўся
камень
заядбанна
стар. 14

Маўклівыя сведкі мінуўшчыны

Фрагмент Радзівілаўскай карты Вялікага Княства Літоўскага (1648 г.).

Шматвяковая гісторыя Беларусі багатая на разнастайныя падзеі. Звесткі аб многіх з іх, пакінуўшы глыбокі след на беларускай зямлі, дайшлі да нас праз стагоддзі. Бадай найбольш яскрава няёмольны ход гісторыі адлюстроўваюць старажытныя гарады. Цэнтры нацыянальнай свядомасці і культуры, яны сталі маўклівымі сведкамі грандыёзнага мінулага. У кожнага з іх сваё непаўторнае аблічча, свой лёс, здабыткі і страты. Адно славяцца выбітнымі ўраджэнцамі, іншыя — унікальнымі архітэктурнымі помнікамі.

Прадэманстраваць выключную ролю гарадскіх паселішчаў у гістарычным працэсе заклікана выстаўка кніг, твораў выяўленчага мастацтва і картаграфічных матэрыялаў «Старажытныя гарады Беларусі», якая днямі адкрылася ў Нацыянальнай бібліятэцы. Асобнае месца сярод экспанатаў займае факсімільнае знакамітай Радзівілаўскай карты ВКЛ выдання 1648 года. Аўтарамі першай дакладнай карты краіны з выявамі 1039 населеных пунктаў сталі мастак і гравёр пры двары Радзівіла Тамаш Макоўскі, а таксама галандскі гравёр і картограф Гесель Герытс. Найкаштоўнейшы артэфакт быў перададзены ў фонды беларускай кніжніцы Каралеўскай нацыянальнай бібліятэкай Нідэрландаў.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

* * *

Хачу туды, дзе пахне хлебам
У хаце светлай і жывой,
І дзе так хораша пад небам
Жыць працай шчырай і святой.

Дзе за парогам найгасцінна
Сустрэне кожны — чым багат,
Дзе гандляваць душой злачынна
І дзе пануе чынны лад.

Хачу туды, дзе за ракоу
Шумяць жыты, гудзе авёс,
Дзе не згаджаюцца з хлуснёю,
Па дабрыні звяраюць лёс.

Хачу да той вясковай брамы,
Дзе, як і водзіцца здавён,
Радзіму славяць, нібы маму,
І кожны справамі відзён.

* * *

Калодзеж рынуў на двары,
Павесялеў ланіуг іржавы,
Ён вельмі доўга быў без справы,
Жыве калодзеж да пары.

Яго жыцця сэнс — у вадзе,
Патрэбным быць, каб не памерці.
Такая ж мэта і ў людзей:
Служыць дабру штодня, да смерці.

* * *

Па вершы
Хаджу я да жыта,
Што рыфмай,
Як зернем, наліта.
У ім каласы —

Як радкі,
Паслухаеш спеў —
На вякі.

О, вечнае,
Светлае жыта,
Як имат ля цябе
Перажыта!

І прадзед, і дзед мой,
І тата
Табой засявалі
Заўзята
Руплівае роднае поле,
З надзеяй
На ішчасце, на долю.
Таму і спяваеш
Ты міла і гойна.
Я слухаю песню
Тваю неспакойна.

Кладу твае думы
Штораз на паперу
І ў ішчасце высокае
Сонечна веру,
Бо там,
Дзе ёсць жыта,
Вялікае з тайнаю
Боскаю зліта.

Трыялеты

Жыццё кароткае такое,
Ды ў ім заўжды бясконцаць ёсць.
О, зразумей жа, маладоці, —
Жыццё кароткае такое.

Цані ў ім кожны міг, як госць,
І дбай пра вечнае, святое.
Жыццё кароткае такое,
Ды ў ім заўжды бясконцаць ёсць.

* * *

Купала, Колас, Багдановіч —
І гонар наш, і слава на вякі,
Тры волаты, маліцца нам якім, —
Купала, Колас, Багдановіч.

Падмуркам велічна-жывым
Духоўнасці, культуры, мовы —
Купала, Колас, Багдановіч,
Тры волаты, маліцца нам якім.

* * *

У Заброддзі пеняцца прысады,
І над Грэзай кружаць журавы.

Я ляцець туды ўсё болей рады —
У радзімы край свой баравы.

Там маёй душы лунаць дзівосна,
Нібы па-над полем жаўруку,
На імклівых ручайнах вёснаў,
Што праз сэрца плёскатна цякуць.

Мне іх водар піць і не напіцца...
І куды б дарогі ні вялі,
Родны кут прывабна будзе сніцца
Ветразямі казачнай зямлі.

Будуць песні цнотнае прыроды
Да слязы ішчаслівае кранаць
Хараством, якога мне заўсёды
У расстанні будзе не ставаць.

І перад якім віны не збуду,
І куды з параненай душой
Уцяку ад чэрствасці і броду
Захляпяцца срэбнаю расой,

Хатай, што маленства зноў абудзіць,
Бэзам, здольным сэрца ажывіць,
Полем, што гарачы боль астудзіць,
Сцежкай, што за далягляд бяжыць,

Вёсачкай, якой я больш не здраджу,
Што ўрасла так глыбака ў мяне...
Там праз сто гадоў у белым садзе
Зноў я нараджуся па вясне.

* * *

Гайдае ў хвалях ціхая рака
Гарлачыкаў усмешкі залатыя,
Пяшчотаю на крыльцах матылька
Трымцаць маленства згадкі дарагія.

Душу зноў перапоўніла любоў,
А сэрца замірае ад самоты.
Не трэба, луг, вярнуўся я дамоў,
Спявай і плач ты неспатольна потым.

Зноў на арэлях дзіўнага святла
Хачу на міг у казачных сны я,
Яшчэ не адпалаў ва мне датла
Боль за грахі і горасці зямныя.

* * *

У гэтым свеце, часам злосным,
Куды прыйшоў я выпадкова,
Мяне ратуюць крылы вёснаў
І промні матчынага слова.

У гэтым свеце найадзіным,
Нідзе — ні блізка, ні далёка,

Не пагаджуся ні хвіліны
Жыць без Радзімы сінявокай.

* * *

Прывольна магутныя клёны
Хістаюць сінечу нябёс.
Гляджу я на іх, улюбёны,
Шчаслівы і ўдзячны да слёз.

Прыяду пад дрэвамі, горды,
Тут дом мой, радзіма мая.
Вышэйшай няма ўзнагароды,
Як любая сэрцу зямля.

І я, нібы клёны, высока
Гляджу і стараюся жыць,
Адным жа мы ўскормлены сокам,
Адны нам прасторы любіць.

Нібы да нябёс узлятаю,
У сэрцы жывая святлынь,
Навокал Радзіма святая,
Няма даражэйшых святлынь.

Памяці сяброў

Зляцелі ў вырай невясёлы,
Акуль няма шляхоў назад,
Паэты нашы: два Міколы,
І юны Дзімка, і Ганад.

Не чутна Дзімкавай гітары,
Шабовіч з ім замоўк да пары...
Мятліцкі ўслед і Чарказян
Да райскіх выбылі паляна.

Без іх усмешак, песень спетых
Так сумна стала на зямлі...
Як рана сябрукі-паэты
Ад нас у вечнасць адплылі...

Але вясною жураўлямі
У небе родным угары
Зноў заспяваюць па-над нами
Паэты — слаўныя сябры:

«Курлы-курлы», — гукне Пятровіч,
«Курлы», — Мятліцкі праз туман.
«Курлы», — падасць свой бас Шабовіч.
«Курлы!» — усклікне Чарказян.

«Курлы-курлы», — у свеце гэтым
Заўсёды побач між жывых
Гучаць, пляюць, жывуць паэты,
Пакуль мы памятаем іх!

Аліна СЯМЕЙКА

* * *

Я аловак трымаю ў руках,
Я трымаю ў руках свае думкі.
Гэта небам падораны шлях,
Гэта сэрца няспынныя рухі.

Я трымаю глыбока ў душы
Незямное, святое натхненне.
Ціха шэпча анёл: «Напішы...»
Пачынаюцца цуды стварэння.

Я трымаю глыбока ў сабе...
Недзе у далячынях нязнаных
Той агонь, што ў самоце, журбе
Разгараецца вершам жаданым.

Я трымаю ўнутры ўсю любоў
Да нязгаснага роднага слова.
Да яго я вяртаюся зноў,
Бо паэзія — сэрца аснова.

Да яе я любоў зберагу,
Праз жыццё буду ёй пакланяцца.
Да яе, як на споведзь, бягу,
Каб нячутна ў радку растварацца.

* * *

Мне Госпад Бог паслаў натхненне,
Паэта крылы Ён мне даў.
Пішу радкі ў адно імгненне,
Душу паэта Ён мне даў.

Мне Госпад Бог паслаў прытулак —
Паэта крылы Ён мне даў.
Адзіны па жыцці падмурак,
Які Паэзіяй назваў.

Мне Госпад Бог паслаў аґенчык,
Паэта крылы Ён мне даў.
Нібыта сонейка праменьчык,
Жыццёвы шлях мне асвечай.

Хай Госпад Бог паісле мне сілы,
Каб пару крылаў захаваць.
Каб веры, здольнасці хапіла
Душу ўсю ў вершах апісаць.

* * *

Маё Палессе дарагое,
Куточак мілы, родны мне.
Заўсёды ты жывеш са мною,
Прыходзіш кожны раз у сне.

Мой родны край, мая старонка,
Душа мая жыве з табой.
Дзе пералівы песень звонкіх
У неба клічуць за сабой.

І больш няма на свеце месца,
Дзе адчуваю я спакой.

Адзіны мой прытулак сэрца,
У думках ты заўжды са мной.

Я вельмі на табе сумую,
Палессе роднае маё.
Цябе я ў думках зноў малюю,
Бо ў сэрцы ты жывеш адно.

Фота Кастуся Дробава.

Магія нацельных малюнкаў

Галоўны праваднік перадавых мастацкіх поглядаў і практык Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў з невялікім адставаннем ад парадку дня (працягласцю ў пару гадкоў) праводзіць выстаўку «Тату ў мастацтве. Мастацтва ў тату». Цікавае мерапрыемства, зладжанае намаганнямі куратараў галерэі LIBRA, што знайшла свой прытулак у будынку па адрасе Някрасава, 3 (пад крылом НЦСМ), дорыць масу ўражанняў. Трохі спазняючыся, нарэшце дакладваем чытачам аб нашумелай падзеі.

Шматвяковы летапіс

Экспазіцыя, якая разгарнулася ў памяшканнях былых творчых майстэрняў, сустракае наведвальнікаў падрабязным экскурсам у гісторыю і традыцыю мастацтва татуіроўкі. Шматлікія інфармацыйныя стэнды раскрываюць значэнні распаўсюджаных у гэтым кірунку творчасці сімвалаў, спыняюцца на асобных этапах шматвяковага развіцця культуры тату на розных кантынентах (уключаючы, між іншым, і еўрапейскі) ды прасочваюць паступовую легітымізацыю ў грамадстве нязмыўных малюнкаў на целе.

Паводле некаторых звестак, гісторыя тату налічвае каля 25—30 тысяч гадоў. Нават Цірольскі ледзяны чалавек, ён жа Этцы (найстарэйшая мумія чалавека, знойдзеная на тэрыторыі Еўропы), мае свае татуіроўкі! Во, а вы ўсё ніяк не адважыцеся! Даследаванні паказваюць, нібыта шматлікія выяўленыя на скуры Этцы

Марыя Тарлецкая «Аўтапартрэт 2020-га», 2021 г.

«вяльможныя» асобы, нават нягледзячы на свой статус і вялікае жаданне, не мелі права рабіць тату.

Арнаменталістыка і візуальная вобразнасць татуіровак маоры ды іншых палінезійскіх народнасцей былі апрапрыраваны еўрапейцамі, а затым і глабальнай поп-культурай. Сёння традыцыя нанясення мока ўваходзіць у спіс сусветнай нематэрыяльнай спадчыны і лічыцца агульначалавечым здбыткам. Палінезійскія матывы складаюць аснову аднаго з найбольш папулярных і распаўсюджаных стыляў сучаснай татуіроўкі — стылю *tribal* (трайбл). Малюнкi, зробленыя ў гэтай стылістыцы, звычайна ўяўляюць сабой аднатонныя (чорнага ці шэрага колераў) падрэслена сіметрычныя геаметрычныя ўзоры.

У многіх язычніцкіх культурах па ўсім свеце наскурныя меткі выконвалі ролю своеасаблівых амулетаў, сродкаў абароны ад няшчасцяў і хвароб. У пазнейшыя часы гэтыя функцыі перайшлі да ўласна амулетаў і талісманаў, аднак тату пры гэтым не страцілі свайго сакральнага зместу. З пэўнага моманту іх сталі выкарыстоўваць для выдзялення асобных абмежаваных сацыяльных груп. Такія малюнкi сігналізавалі аб прыналежнасці таго ці іншага чалавека да якой-небудзь замкнёнай суполкі ці аб яго асаблівым статусе. У закрытых сацыялах (напрыклад, у турмах ці на флоте) гэткая традыцыя мае месца і сёння.

Мастацтва ў тату

На выстаўцы экспануюцца як фатаграфіі выкананых работ, так і эскізы работ патэнцыйных. Найбольш запатрабаваныя беларускія тату-майстры ды цэлыя тату-салоны прэзентавалі свае найлепшыя творы ў сямі залах. Сярод работ, прадстаўленых у экспазіцыі, асобнае месца займае творчасць Юры Брэскага. Аўтар працуе ў сферы ўжо больш ад 40 гадоў. Як існы жрэц свайго мастацтва, Юрый на працягу дзесяцігоддзяў захоўвае чысціню традыцый і канонаў познесавецкіх і постсавецкіх «наколак» у рэалістычных кірунках.

Асобная зала была адведзена пад творы папулярнай мінскай студыі *Right Stuff Tattoo*, некаторыя супрацоўнікі якой на рынку ўжо амаль па 20 гадоў. Ад «олд-скул» да «ню-скул», ад рэалізму да традыцыйнай арнаменталістыкі — плёнам шматгадовай працы тату-салона стала надзвычай багатае і разнастайнае партфоліа. Тут жа, у спецыяльнай вітрыне, размясціліся прыклады самаробных татуіровачных машынак і копія аднаго з першых у гісторыі індукцыйных механізмаў сучаснага ўзору. Субкультурам, звязаным з цялеснымі мадыфікацыямі, увогуле ўласцівы рознага роду фетышызацыі.

Іншая зала на выстаўцы прэзентуе творчасць барысаўскай студыі «Другая скура» і асабіста Вітала Вэйла, аднаго з прыкметных барысаўскіх майстроў. Канёк тамтэйшых аўтараў — брутальныя (велічынёна ўсю спіну) выявы страшэнных дэманічных пачвар. Іх у скарбонцы студыі лёгка набярэцца з дзясятак. Па ўсім відаць, такія творы карыстаюцца асаблівым попытам і павагай у «тусоўцы». Зрэшты, барысаўскія татуіроўшчыкі «набіваюць» не толькі буйнафармацыйныя карціны — не цураюцца яны і «дробных» заказаў.

Ёсць у экспазіцыі і прыклады работ, выкананых у згаданай вышэй стылістыцы *tribal*, і модныя цяпер татуіроўкі фармату «з глыбокім сэнсам» (патэтычныя надпісы, цытаты вялікіх людзей, іерагліфіка і г. д.), і нават бодзі-арт-праект Святланы Варабей пад назвай «Трансфармацыя ліній», створаны па матывах абстрактнага жывапісу беларускага мастака Васіля Зянько. На аголеныя целы мадэляў фарбамі наносіліся мудрагелістыя ўзоры, падобныя да буйных тату. Пасля людзей здымалі ў адметных позах на спецыяльным фоне.

Тату ў мастацтве

Канцэптуальна экспазіцыя падзяляецца на два незалежныя блокі. Першы з іх умоўна абзначаны «Мастацтвам у тату» і ілюструе спробы куратараў упісаць татуіроўку як спецыфічны арт-аб'ект у галерэйную прастору. Якраз пра вынікі гэтых спроб мы і расказвалі вышэй. Другая вялікая частка экспазіцыі прасцей за ўсё апісваецца адваротным выразам — «Тату ў мастацтве». Тут, як вы ўжо здагадаліся, усё нашмат складаней «Наколка» цяпер не цэнтр увагі, а толькі інструмент у руках іншых аўтараў, якія карыстаюцца ёй у сваіх мэтах.

Першае, што прыходзіць у галаву ў сувязі з узнёўленнем чужых творчых набыткаў дзеля рэалізацыі ўласных амбіцый, — мастацтва калажу. На выстаўцы, праўда, твораў такога роду прадстаўлена няшмат, але прыклады ўсё ж маюцца. Трэба сказаць, менавіта яны найбольш поўна ілюструюць эстэтыку, праз прызму якой сёння прынята разглядаць татуіроўкі. Кітч, калажнасць, мазаічнасць — паняцці, што добра стасуюцца з мастацтвам нацельных малюнкаў у яго сучасным выглядзе. Калажы Ірыны Сафронавай, напрыклад, наглядна тое пацвярджаюць. Давяршае работы мастачкі яшчэ і характэрны «гламурны» антураж.

Уладзімір Бяскроўны «Амур», 2021 г.

Працягваючы тэму кітча, нельга не заўважыць, што ў экспазіцыі сапраўды багата твораў дадзенага напрамку (як кіслотных жывапісных палотнаў, так і графікі, як трохмерных арт-аб'ектаў, так і скульптур у класічным разуменні). Зусім неабавязкова аўтары гэтых работ выкарыстоўваюць татуіроўкі літаральна: напрыклад, пакідаючы іх на целе сваіх герояў альбо наўпрост устаўляючы фрагменты фотаздымкаў, як у выпадку з калажамі. Часцяком твор звязаны з мастацтвам тату толькі праз своеасаблівую эксцэнтрыку ліній, сюжэтныя запа-

зычанні альбо колеравую палітру, якія запатрабаваны ў татуіроўцы...

Куратары выстаўкі «Тату ў мастацтве. Мастацтва ў тату» ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў правялі каласальную працу, сабраўшы ў адным месцы творы больш як 50 тату-майстроў з усёй Беларусі. Падчас праглядання вялікай і ўнікальнай у сваім родзе экспазіцыі не дае спакою толькі адна думка: «Дзе, у рэшце рэшт, так папулярныя сёння каляровыя тату, стылізаваныя пад дзіцячыя малюнкi, альбо смелыя пераасэнсаванні блатных «партгачак», таксама багата прадстаўленыя на рынку?» Трэба думаць, куратарскі збор мог аказацца нашмат больш шырокім, але ж, відаць, усяму свой час...

Мікіта ШЧАРБАКОЎ,
фота аўтара

Калажы Ірыны Сафронавай, 2021 г.

рысачкі ды кропачкі ствараліся ўвядзеннем у загадка праробленыя парэзы драўнянага вугалю. Такіх малюнкаў на целе далёкага прашчур, зноў жа калі верыць інфармацыйным шчытам, было каля 15.

У розных частках свету і ў розныя часы людзі знаходзілі для існавання татуіровак розныя абгрунтаванні, але было і нешта пастаяннае — нацельным выявам заўсёды надавалася асаблівае функцыянальнае прызначэнне. У многіх народаў падобныя мадыфікацыі цела служылі выключна эстэтычным мэтам. Ды што казаць — пераважная большасць усіх сучасных тату ствараецца менавіта з ідэяй «упрыгожыць» уласнае «тленнае». Была і другая важная функцыя — магічная. Тату надаваўся сакральны сэнс, а працэдура нанясення яго становілася часткай рытуалу, абрадам, які здзяйсняўся па пэўных днях.

Цікавае ўяўляе традыцыя нацельных малюнкаў у новазеландскай народнасці маоры. Працэс стварэння мока (татуіроўка на мове абарыгенаў) быў у найвышэйшай ступені сакралізаваны. Да інструментаў дапускаліся толькі спецыяльныя людзі — жрацы. Рытуал праходзіў у збудаванай для гэтага хаціне, якая пасля заканчэння працэдуры падлягала знішчэнню. Гонар насіць на сваёй скуры мока дараваўся не кожнаму. Напрыклад,

Анастасія Пятрова & Гарбаценка Аляксандра «Мая справа — маё цела», 2021 г.

